

OSVRTI

KIP HRVATSKOG LETA
DVETISUĆDVAJSTČETRTEGA

Volim svoj hrvatski jezik. Njegov ritam, glazbenost, njegove foneme i glasove, njegovo bogatstvo naglasaka, govora i narječja, njegovih riječi. Njegove najljepše ostvaraje u kanonskim djelima hrvatske književnosti, usmenoj predaji, glagoljaštvu i latinitetu. Volim i one pločice koje oplemenjuju njegov mozaik iz susjednih, ali i daljih jezika, iz različitih povijesnih doba. No, kao što i brojna naša mjesta, proplanke i obalu nagrđuje neplanska betonizacija, tako se i u mozaiku hrvatskoga jezika počinju ugrađivati raznorazne krhotine i bižuterija. Dobar dio njih uvlači se kao posljedica globalizacije, anglicizacije i *slangizacije* jezika (važno je „pričati *cool*“), lijenosti govornika, no u zadnje vrijeme i radi sve popularnije *hrenalizacije* u oglasima, najavama događaja, na plakatima i sl. Promatrajući izloge, čitajući oglase uz cestu, na ulici ili na mreži, slušajući *jinglove* na radiju, gledajući kratkovidnicu, već godinama uočavam sve više takvih primjera. Bilježeći ih, što olovkom što mobitelom, polako sam ih okupljao kao „Hrvatske jezične grafite“.

Zadnjih godina naša „javna scena“ silno se trudi biti popularna, a popularizaciju redovito prati snažan američki i općenito anglofoni utjecaj. Nije to novost. Najranjiviji sve žešćim *hrenalještina*ma čine mi se raznorazni festivali i događaji koji sve češće postaju *eventi* [ivent]. U imenima festivala počinju prevladavati pravopisne pogriješke (osobito u upotrebi velikih i malih slova), izostanak hrvatskih tvorbi riječi, ali i hrvatskih riječi općenito, osim toponima. Tako imamo Zagreb Design Week, Zagreb Film Festival, Zagreb Yarn Craft Fest (festival pletenja), zagreb book festival (tako piše na plakatu),

virtualnu utrku GREENRUN^{HR}, Zagreb Advent Run – samo nekoliko primjera iz „metropole“. Čitajući programe turističkih zajednica ili čitajući plakate u manjim mjestima („provinciji“), naletjet ćete na slično frankensteinovsko mesarenje hrvatskog i engleskog ili jednostavnu prevlast engleskog. U kvartu se održavao događaj „Kvart in my heart“, jer „Kvartovski dan“ ili „Kvart u mom srcu/srcu mom“ valjda zvuče *demodé*. Gradska knjižnica u Šibeniku održavala je za Mjeseca hrvatske knjige u listopadu 2021. pop-up book store, *de facto* sajam i razmjenu knjiga. Jedna studentska udruga održala je susrete studenata s poslodavcima Business Matchmaker, Career Match Day („Dan karijera“ bio bi *passé*) i Legal Week („Tjedan prava“), kao i Accounting Battle, natjecanje u računovodstvu (koje bi uskoro, po uzoru na *konzalting*, moglo postati *akaunting*). Na Facebooku mi proleti pozivnica za panel ‘SWITCHAJ SE NA TEHNOLOGIJU’ (da, s apostrofom), dok se samci mogu upoznavati na susretima Single – Mingle (*minglanje* je inače sve češća riječ u mladih za prijateljevanje). Vidjeh i poziv na radionicu o „impact poduzetništvu“, a sve više *fitness*-trenera nudi *online coaching*. Teško je naći pošten frizeraj pored tolikih *hair studio*-a. U nekim prodavaonicama možete uštedjeti na *mid season sale*-u, tj. međusezonskoj (ras)prodaji (Sve mora van!). Tu je i niz mrežnih stranica koje ne želim oglašavati ovim napisom. Telekomunikacijske tvrtke sve više nude tehnički *support*, koji obično i nije od pomoći. U izlogu u Ilici nudili su SmartLines pametne bilježnice, no ja se radije držim onih „glupih“. Jedan oglas za *limitiranu seriju* keksa na Instagramu poručuje mi – Stay playful! (Ostani zaigran!) Reklamatori se uvijek trude biti *avantgarde*, pa i po cijenu jezika. Hrvatskog, dakako.

Svjedoci smo „nicanja“ sve više (privatnih) učilišta, veleučilišta, ovih i onih škola, makar je studenata i kandidata sve manje, a njihovo znanje sve oskudnije (U ovoj Godini Marka Marulića petina [sic!] maturanata pala je maturu iz materinskog jezika!). U takvoj megalomanizaciji visokog školstva po uzoru na divljekapitalistički Zapad („Uči za tržište!“), briga o jeziku brzopečenoj akademtariji nije ni u primisli. Ne varajte se kako je išta bolje i na „državnim fakultetima“. Profesori su prezauzeti „akademske radom“ (čit. projektima HRZZ-a) da bi dali lektorirati svoja predavanja, skripta ili udžbenike, a takav pristup često prati i pedagoški nerad (ili nered). Da ne govorimo kako obvezni kolegiji Hrvatskog jezika (za akademske potrebe) ne postoje na većini fakulteta. (Najnepismeniji su STEM-ovci, no oni su sami sebi prevažni da bi se zamarali s *č/ć* ili *ije/je*.) U takvoj rastućoj entropiji maćehinska odnosa prema jeziku, prijevodi sveučilišnih udžbenika ravni su osvajanju lutrije. Toga se bitko doticao prof. Zvonko Benčić u knjizi *Na rubnici moje učinske elektronike* (Denona, Zagreb, 2018.). Tako u predgovoru jednu prevedenu udžbeniku navodi: „(...) uvjerio sam se da samo rijetki studenti mogu, kao prvi udžbenik iz učinske elektronike, uzeti udžbenik na stranom jeziku. Ne radi se o tome da studenti ne znaju neki strani jezik, već se radi o tome da većina studenata ne razumije iznijansirano misli na stranom jeziku. Tako se nauči gradivo, a ne zna ga se primijeniti. I još jedan argument, za mene daleko najvažniji, zašto je potrebno imati sveučilišni udžbenik na hrvatskom jeziku. Nesumnjivo postoji veza između upotrebe materinskog jezika i blagostanja pripadajuće zajednice. Narodi koji ne upotrebljavaju materinski jezik u znanstveno-tehničkom i ekonomsko-industrijskom razvoju ekonomski i socijalno propadaju. Ako se upotreba jezika svede samo na kulturu i folklor, nepovratno

se gubi komunikacija na specijaliziranim područjima.“ (Benčić, 2018.: 301.) Hrvatski je, saznajem, sintetički jezik, i po tome prikladniji za tehničko nazivlje od analitičkog engleskog jezika, u kojemu se gramatički odnosi dobivaju dodavanjem riječi, a ne promjenom strukture riječi, kao u hrvatskome (Benčić, 2018.: 322.). Razlog više za prijevod(e)? Pitao se (ironično) prof. Benčić još 2009. godine u predgovoru jednoga svog prijevoda: „Nije li objavljivanje stručnih i znanstvenih knjiga na hrvatskom jeziku, koje već postoje na engleskom jeziku, zbog male naklade (u pravilu manje od 1000 primjeraka) nerazumno trošenje novca? Otežava li neprakticiranje engleskog jezika uključivanje Hrvatske u Europsku uniju?“ Odgovor daje dvije-tri rečenice kasnije: „Koliko se samo znanja, preciznosti i diferenciranja gubi kad se čita i misli na stranom jeziku! Moje je fakultetsko nastavničko tridesetpetogodišnje iskustvo da se u nepoznato područje ne može ući na stranom jeziku.“ (Benčić, 2018.: 331.) Mislim da je već 2009. dobro predvidio kakve će rezultate dati jezični nemar: „Proces protuprosvjetiteljstva iznjedruje novu europsku znanstvenu elitu. Engleski jezik postaje jezik elite, kao što je nekad bio latinski. Ta elita postaje dio privilegiranog sloja vlasnika tvrtki i političara. Putuje Europom i svijetom poput vrhunskih sportaša. Povećanje postotka akademski obrazovanog stanovništva, proizvedeno industrijski bolonjskom metodom, uljepšano titulom magistra, nije ništa drugo nego postmodernistička prosvjetno-politička obmana.“ (Benčić, 2018.: 333.)

Ovaj svoj osvrt pišem kao student u prirodoslovnu području – ne stručno ili strukovno, nego iz ljubavi prema jeziku kojim sam prodisao, i kojim ću umrijeti. Čuvajmo ga! Neka zují, zvoni i zveči jezik roda moga!

Dominik Tomić

tomicdom@gmail.com

<https://doi.org/10.22210/jezik.2024.71.26>